

?Unes restes trobades al 2003 a Isona permeten identificar un dinosaure fins ara desconegut a Europa

'Tamarro insperatus', un carnívor d'un grup de petits dinosaures emplomallats estesos per Amèrica del Nord i Àsia

Una recerca encapçalada per Albert G. Sellés, investigador de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont (ICP), descriu la nova espècie de dinosaure carnívor *Tamarro insperatus* a partir d'unes restes fòssils trobades l'any 2003 a la Conca Dellà, concretament a Sant Romà d'Abella. A partir d'un os del peu s'ha pogut determinar que es tracta d'un troodontid, un grup de petits dinosaures emplomallats molt estès per Amèrica del Nord i Àsia, però desconegut fins ara a Europa. El *Tamarro insperatus* se suma a les poques espècies conegudes de dinosaures carnívors al sud-oest d'Europa. Mesurava entre un metre i mig i dos metres de llargada i pesava uns 20 quilos.

[nointext]

L'equip de recerca format per personal investigador de l'ICP, el Museu de la Conca Dellà i les universitats d'Edimburg (Escòcia) i Alberta (Canadà) ha batejat aquest exemplar com a *Tamarro insperatus*, que significa "el tamarro inesperat", en al·lusió a la criatura fantàstica del tamarro, típica del folklore pallarès i que, en l'imaginari popular, és extremadament esquiva i difícil de trobar. Aquest nom també fa referència a l'escassetat de restes en el registre fòssil dels dinosaures carnívors que van habitar l'àrea dels Pirineus fa 66 milions d'anys, tot just 200.000 anys abans que s'extingissin a tot el món.

Dibuix que recrea el 'Tamarro insperatus', el dinosaure que s'ha pogut identificar. Foto: ICP

Fins aquesta troballa, la gran majoria de restes fòssils atribuïdes a dinosaures carnívors (treòpodes) es basaven en dents aïllades, però mai s'havia trobat un os d'aquests animals. "Una possible explicació podria ser que, com les aus actuals, els ossos dels petits dinosaures teròpodes eren buits per tal d'alleugerir el pes de l'animal. Aquesta fragilitat dificultaria la preservació i la fossilització dels esquelets d'aquests animals", explica Sellés. Es considera que els teròpodes són el grup de dinosaures més emparentat amb les aus actuals. "De fet, els dinosaures encara estan entre nosaltres. Coloms, gavines i pardals, entre d'altres", comenta l'investigador.

Segons els resultats de l'estudi publicat a la revista Scientific Reports, les restes descrites de

Tamarro insperatus pertanyen a la família dels troodontids, i molt probablement al grup d'origen asiàtic dels jinfengoteríids. *Tamarro* representa la primera evidència d'aquest grup a tot Europa. La presència al sud dels Pirineus reforçaria la hipòtesi actual que a finals del Cretaci es van succeir diverses onades migratòries de dinosaures provinents d'Àsia cap a Europa. Durant el Mesozoic, la configuració dels continents era molt diferent a l'actual i Europa era un arxipèlag envoltada pel mar de Tetis.

[intext1]

A partir de l'anàlisi microscòpica dels ossos de *Tamarro insperatus*, l'equip de recerca ha pogut extreure conclusions sobre el creixement de l'animal. Es tallen làmines molt fines de l'os fossilitzat i es miren amb el microscopi, com es fa quan es miren les anelles de creixement en un tronc tallat. Les línies d'aturada del creixement de l'interior de l'os diuen que l'animal encara no era "adult" quan va morir, assenyala Sellés. Les anàlisi han revelat que aquest animal deuria créixer de forma molt ràpida, similar a com ho fan les aus paleognates actuals, com l'estruç o l'emú. En només un parell d'anys, el *Tamarro* podria haver assolit la seva mida adulta, d'aproximadament un metre i mig o dos de longitud i 20 quilos de pes. Es tractaria doncs, del jinfengopteríid més gran conegut fins ara, conclou Sellés.

Cohabitant amb el *Parahabdodon isonensis*

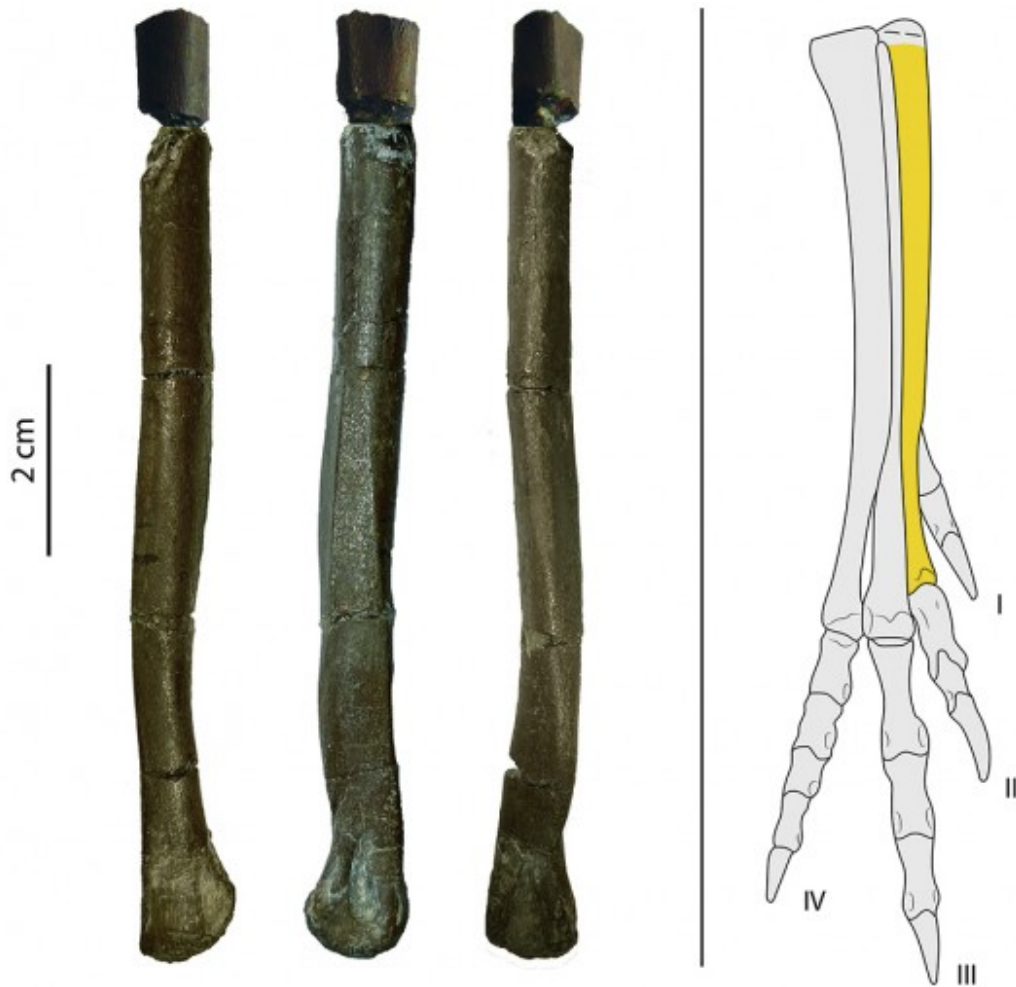
Les restes de *Tamarro insperatus* van ser localitzades l'any 2003 pels paleontòlegs Àngel Galobart i Rodrigo Gaete a escassos centímetres d'unes restes fòssils de l'hadrosaure *Parahabdodon isonensis*. Descobrir diverses espècies de dinosaures en un mateix jaciment proporciona informació molt rellevant sobre els ecosistemes de fa 66 milions d'anys als Pirineus. Que les dos espècies compartissin els mateixos ambients permet especular sobre quina mena de relació es podia haver establert entre ells, afirma Sellés. En aquest sentit, les reduïdes dimensions del *Tamarro insperatus* no haurien representat un perill real per al *Parahabdodon isonensis*, que assolida mides d'entre 10 i 12 metres.

[intext2]

És molt probable que el *Tamarro insperatus*, com molts dels troodontids, fos un dinosaure carronyaire o com a molt un depredador de petits rèptils, mamífers o fins i tot insectes, però difícilment hauria intentat atacar un animal molt més gros que ell, asseguren els investigadors.

Un nou protagonista per la futura exposició del Museu de la Conca Dellà

Des de fa uns anys, el Museu de la Conca Dellà s'ha convertit en el centre de referència de la conservació i divulgació del patrimoni paleontològic del Pirineu. En la remodelació que s'està duent a terme, *Tamarro insperatus* s'afegirà als ja coneguts *Parahabdodon isonensis* i *Adynomosaurus arcanus*, juntament amb les restes de la tortuga *Polysternon isonae* o el cocodril *Allodaposuchus hulkii*, totes elles noves espècies per a la ciència i que constaten l'extraordinari registre de fòssils del Mesozoic d'aquesta zona.

Diferents vistes de l'os del peu de Tamarro insperatus. Foto: ICP

La remodelació del Museu de la Conca Dellà, que està prevista que finalitzi aquest proper estiu, ampliarà i consolidarà el conjunt de museus i centres d'interpretació que formen part del projecte impulsat per l'ICP *Dinosaures dels Pirineus* per donar a conèixer aquest patrimoni excepcional. A més del museu, la xarxa està formada per Dinosfera a Coll de Nargó, el Centre d'Interpretació del Montsec a Vilanova de Meià, el Centre de Dinamització de Tartareu i el Centre d'Interpretació de Fumaya, a Fígols i Vallcebre.